

УДК 332:330.31:796.5:005.52

С. С. Романенко,
к. філос. н., доцент, доцент кафедри спортивних ігор,
Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського
ORCID ID: 0000-0002-4446-9244

DOI: 10.32702/2306-6814.2022.11—12.59

ОЦІНЮВАННЯ СУЧАСНОГО СТАНУ РОЗВИТКУ СПОРТИВНО-ОЗДОРОВЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА МАКРО-, МЕЗО- ТА МІКРОРІВНЯХ

S. Romanenko,
PhD in Philosophy, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Sport Games,
South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky, Ukraine

ASSESSMENT OF THE CURRENT STATE OF DEVELOPMENT OF SPORTS AND HEALTH ACTIVITIES AT THE MACRO, MESO AND MICRO LEVELS

Метою статті є оцінювання сучасного стану розвитку спортивно-оздоровчої діяльності на макро-, мезо- та мікрорівнях. Визначено, що у сучасному світі спортивно-оздоровча сфера стає пріоритетним напрямком розвитку для багатьох держав. Дедалі частіше систему охорони здоров'я розглядають у нерозривному зв'язку із спортивною діяльністю. Наголошено, що на державному рівні забезпечується здоров'я не тільки теперішнього наявного населення, а і майбутніх поколінь населення, що можливо забезпечити через систему розвитку спортивно-оздоровчої діяльності. Проведений аналіз за період 2015—2020 роки показав, що відбувалося зменшення рівнів фінансування сфери охорони здоров'я і у співвідношенні відсотків до ВВП, і у співвідношенні відсотків до Зведеного бюджету. Проаналізовано, що фінансування сфери освіти та соціального захисту за весь досліджуваний період витісняють видатки на охорону здоров'я в розрізі структури видатків Державного бюджету України, а починаючи із 2018 року навіть видатки на економічну діяльність випереджають видатки на охорону здоров'я. Визначено, що видатки Державного бюджету на духовний та фізичний розвиток, потрапляючи до категорії пріоритетних, уступають майже всім напрямкам пріоритетних видатків, випереджаючи тільки видатки на охорону навколишнього природного середовища.

Досліджено, що за 2015—2020 роки у структурі видатків центрального уряду питома вага видатків на охорону здоров'я зменшилася (у відсотках до ВВП з 3,2% до 2,5%, а у відсотках до Державного бюджету з 11,0% до 9,6%), частка видатків на духовний та фізичний розвиток майже не змінилася, при цьому питома вага видатків на економічну діяльність, безпеку, судову владу та оборону зросли. Визначено, що урядом України відбулося здійснення фінансового вирівнювання можливостей сфери охорони здоров'я на рівні різних громад з різними фінансовими можливостями і забезпечити громадянам гарантований необхідний рівень медичних послуг. Наголошено, про важливість перерозподілу коштів у системі видатків держави, адже попередньо сформовані певні тенденції економічного зростання є недостатніми, економіка нашої держави залишається дуже вразливою.

The aim of the article is to assess the current state of development of sports and health activities at the macro, meso and micro levels. It is determined that in the modern world the sports and health sphere is becoming the best direction of development for many countries. More and more health care systems are inextricably linked to sports. At the state level, the health of not only the current population is ensured, but also the development of the future population, possibly through the system of sports and health activities. The analysis for the period of 15–200 years showed that the budget is declining at the level of health care and in the ratio of interest to GDP and in the ratio of interest to the Consolidated. It is analyzed that the financing of education and social protection for the entire study period displaces health care expenditures in terms of the structure of expenditures of the State Budget of Ukraine, and starting in 2018, even expenditures on economic activity outpace health care expenditures. It is determined that the expenditures of the State Budget for spiritual and physical development, joining the categories, are almost all areas of the best expenditures, ahead of only expenditures on environmental protection.

It is investigated that for 2015–2020 in the structure of central government expenditures the share of health expenditures decreases (as a percentage of GDP from 3.2% to 2.5%, and as a percentage of the state budget from 11.0% to 9.6%), the share of expenditures on spiritual and physical development has not changed, in this regard the weight of expenditures on economic activity, security, judiciary and defense has increased. It was possible for the Government of Ukraine to financially equalize the opportunities in the field of health care at different levels of public finance and to provide citizens with the necessary level of medical services. The redistribution of funds to the expenditure system has been announced, as certain pre-existing trends of economic growth are insufficient, and the economy of our state remains very vulnerable.

Ключові слова: спортивно-оздоровча діяльність, видатки, фінансування, бюджет.
Key words: sports and health-improving activity, expenses, financing, budget.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

У сучасному світі спортивно-оздоровча сфера стає пріоритетним напрямком розвитку для багатьох держав. Дедалі частіше систему охорони здоров'я розглядають у нерозривному зв'язку із спортивною діяльністю. Окрім особистої відповідальності кожної людини, за її здоров'я несе відповідальність і держава, а точніше — серед першочергових пріоритетів державної політики висувається питання розвитку спортивно-оздоровчої сфери. На державному рівні забезпечується здоров'я не тільки теперішнього наявного населення, а і майбутніх поколінь населення, що можливо забезпечити через систему розвитку спортивно-оздоровчої діяльності. Адже три основні складові забезпечення здоров'я кожної окремої людини — дотримання режиму, збереження активності через заняття спортом та спостереження за показниками здоров'я. Саме тому, оцінювання сучасного стану розвитку спортивно-оздоровчої діяльності на макро-, мезо- та мікрорівнях є досить актуальним.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Оцінюванню сучасного стану розвитку спортивно-оздоровчої діяльності на макро-, мезо- та мікрорівнях

приділено значну увагу вітчизняними вченими, серед яких: К. Богатирьов, І. Бошинда, І. Іртищева, Ю. Наумко, М. Стегней, І. Стахова, М. Третьяков, С. Цимбалюк та ін. Але водночас Війна Росії проти України внесла відповідні корективи у структуру державного фінансування спортивно-оздоровчої діяльності, що потребує додаткового дослідження.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Метою статті є оцінювання сучасного стану розвитку спортивно-оздоровчої діяльності на макро-, мезо- та мікрорівнях.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Досліджуючи пріоритетність консолідованих видатків Державного бюджету України (табл. 1), слід зазначити, що сфери охорони здоров'я та фізичного розвитку потрапляючи до списку пріоритетних напрямків, невдало конкурують з витратами на освіту та соціальний захист.

За період 2015—2020 роки відбувалося зменшення рівнів фінансування сфери охорони здоров'я і у співвідношенні % до ВВП, і у співвідношенні % Зведеного бюджету. Фінансування сфери освіти та соціального захисту за весь досліджуваний період витісняють видатки на охорону здоров'я в розрізі структури ви-

Таблиця 1. Пріоритетність консолідованих видатків Державного бюджету України

	Видатки як % ВВП						Видатки як % Зведеного бюджету					
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Загальнодержавні функції	5,9	5,6	5,6	5,4	5,1	5,1	17,3	16,1	15,7	15,3	14,8	15,5
включаючи обслуговування боргу	4,3	4,0	3,7	3,3	3,0	3,1	12,7	11,5	10,5	9,3	8,8	9,6
Оборона	2,6	2,5	2,5	2,7	2,7	2,6	7,7	7,1	7,0	7,8	7,8	8,0
Безпека та судова влада	2,8	3,0	3,0	3,3	3,6	3,3	8,1	8,6	8,4	9,4	10,5	10,1
Економічна діяльність	2,8	2,8	3,4	4,0	3,9	4,1	8,3	7,9	9,7	11,3	11,2	12,5
Охорона навколишнього природного середовища	0,3	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2	0,8	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7
Житлово-комунальне господарство	0,8	0,7	0,9	0,9	0,9	0,7	2,3	2,1	2,6	2,4	2,5	2,1
Охорона здоров'я	3,6	3,2	3,4	3,3	3,2	3,0	10,4	9,0	9,7	9,3	9,4	9,2
Духовний та фізичний розвиток	0,8	0,7	0,8	0,8	0,8	0,8	2,4	2,0	2,3	2,3	2,3	2,5
Освіта	5,7	5,4	6,0	5,9	6,0	5,9	16,8	15,5	16,8	16,8	17,4	17,8
Соціальний захист	8,9	10,8	9,6	8,7	8,1	7,1	25,9	30,9	27,0	24,7	23,4	21,4
Усього	34,2	35,0	35,4	35,1	34,5	32,9	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Джерело: [1].

датків Державного бюджету України, а починаючи із 2018 року навіть видатки на економічну діяльність випереджають видатки на охорону здоров'я.

Що стосується видатків Державного бюджету на духовний та фізичний розвиток, то вони, потрапляючи до категорії пріоритетних, уступають майже всім напрямкам пріоритетних видатків, випереджаючи тільки видатки на охорону навколишнього природного середовища.

Фінансування пріоритетних сфер відбувається також за рахунок видатків центрального уряду, які у свою чергу значно скоротилися у частині видатків на сферу охорони здоров'я за роки (2014—2015 рр.) після кризового періоду (табл. 2).

У структурі видатків центрального уряду (включаючи трансферти) за 2015—2020 роки питома вага видатків на охорону здоров'я зменшилася (у % до ВВП з 3,2% до 2,5%, а у % до Державного бюджету з 11,0% до 9,6%), частка видатків на духовний та фізичний розвиток майже не змінилася, а от питома вага ви-

датків на економічну діяльність, безпеку, судову владу та оборону зросли.

Цимбалюк С. наголошує, що "Нажаль сьогодні в Україні вона так і не набула належного значення у структурі національного господарства, тоді як зарубіжний досвід свідчить, що розвиток підприємництва у цій сфері може бути досить прибутковою справою. Серед проблем розвитку спортивно-оздоровчої сфери фізичної можна виділити відсутність підприємницької активності. Так, з-поміж 73 тисяч фахівців фізичної культури і спорту лише 4 % є інструкторами з фізичної культури, які безпосередньо надають спортивно-оздоровчі послуги населенню. За рівнем забезпеченості кадрами базового рівня (тренери, інструктори, вчителі та викладачі фізичного виховання) Україна у більше як два рази поступається провідним країнам" [2, с. 33].

"У 2017 році Україна розпочала масштабну реформу фінансування системи охорони здоров'я, яка включала в себе централізацію видатків на закупівлю пакету основних медичних послуг єдиним національним плат-

Таблиця 2. Пріоритетність видатків центрального уряду України (включаючи трансферти) за 2015—2020 роки

	Видатки як % ВВП						Видатки як % Державного бюджету (включаючи трансферти)					
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Загально державні функції	5,2	5,0	4,8	4,6	4,3	4,3	18,1	17,4	17,2	16,7	15,9	16,4
включаючи обслуговування боргу	4,2	4,0	3,7	3,2	3,0	3,1	14,6	14,0	13,2	11,7	11,1	11,9
Оборона	2,6	2,5	2,5	2,7	2,7	2,6	9,0	8,7	8,9	9,8	9,9	10,0
Безпека та судова влада	2,7	3,0	2,9	3,3	3,6	3,3	9,5	10,5	10,5	11,9	13,2	12,6
Економічна діяльність	1,9	1,5	1,8	2,3	2,3	2,7	6,6	5,1	6,3	8,2	8,4	10,3
Охорона навколишнього природного середовища	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,7	0,7	0,6	0,5	0,6	0,7
Житлово-комунальне господарство	0	0	0,1	0	0	0	0	0	0,2	0	0	0
Охорона здоров'я	3,2	2,4	2,6	2,5	2,5	2,5	11,0	8,4	9,4	8,9	9,1	9,6
Духовний та фізичний розвиток	0,3	0,2	0,3	0,3	0,3	0,3	1,2	0,7	0,9	1,0	1,0	1,2
Освіта	3,7	3,3	3,1	3,0	3,1	3,2	12,9	11,6	11,1	10,8	11,6	12,3
Соціальний захист	8,7	10,3	9,1	8,2	7,5	6,6	29,8	36,0	32,4	29,6	27,8	25,1
Блокові трансферти	0,4	0,3	0,7	0,7	0,7	0,5	1,3	1,0	2,6	2,6	2,4	1,8
Усього	29,0	28,7	28,1	27,7	27,1	26,2	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Джерело: [1].

ником — НСЗУ (включаючи видатки на первинну медичну допомогу з 2018 року та на весь пакет, в тому числі спеціалізовану та невідкладну допомогу, з квітня 2020 року). Ця реформа звільнила органи місцевого самоврядування від відповідальності за фінансування основних послуг (крім оплати комунальних послуг та капітальних витрат), таким чином дозволивши їм перенаправляти кошти із системи охорони здоров'я на інші напрямки. Для компенсації центральний уряд протягом 2018–2020 років суттєво збільшив фінансування системи охорони здоров'я у номінальному вираженні. Однак асигнування на охорону здоров'я на центральному рівні залишилися незмінними як частка від ВВП (2,5%) [1].

На фоні децентралізаційних процесів управління в Україні у сфері охорони здоров'я у 2017 році відбулася реформа централізації видатків на отримання пакету основних медичних послуг Національною службою здоров'я України (охоплюючи видатки на первинну допомогу, починаючи з 2018 року та на весь пакет, і на спеціалізовану та невідкладну допомогу, починаючи з 2020 року). За рахунок цих заходів реформування, місцевому самоврядуванню вдалося позбутися відповідальності за фінансове забезпечення основних видів медичних послуг (за виключенням комунальної плати та витрат на капітальні потреби). Це також розширило фінансові можливості територіальних громад за рахунок можливості переведення фінансових ресурсів за потреби із сфери охорони здоров'я у інші сфери. В якості фінансової компенсації можливих втрат під час реформування "центрального уряду протягом 2018—2020 років суттєво збільшив фінансування системи охорони здоров'я у номінальному вираженні. Однак асигнування на охорону здоров'я на центральному рівні залишилися незмінними як частка від ВВП (2,5%) [1].

Стахів І. зазначає, що "Аналіз рівня охоплення населення масовим спортом у світі засвідчує, що українці у декілька разів поступаються за цим показником провідним країнам. В Україні до регулярних занять фізичною культурою і спортом залучено приблизно 13% населення, в той час як в розвинутих європейських країнах показник дорівнює від 21 до 50%" [3].

Таким чином, протягом 2015—2020 уряд України намагався здійснити фінансове вирівнювання можливостей сфери охорони здоров'я на рівні різних громад з різними фінансовими можливостями і забезпечити громадянам гарантований необхідний рівень медичних послуг. Однак, рівень "базових" дотацій на сферу охорони здоров'я не завжди покриває потреби громад. Додатковим джерелом фінансової підтримки сфери охорони здоров'я для територіальних громад стали "стабілізаційна дотація" (з 2015 року) та "додаткова дотація на утримання закладів охорони здоров'я та освіти" (з 2017 року), сумарне значення яких перевищило рівень "базової" дотації.

Однак, паралельно із введенням централізованого способу забезпечення пакету основних медичних послуг в Україні була значно зменшена "додаткова дотація на утримання закладів охорони здоров'я та освіти". До таких змін були готові не всі новостворені громади, адже існують громади з низьким рівнем зайнятості населення та з недостатнім рівнем доходів, яким не вдається покрити всі необхідні видатки на розвиток, охорону

здоров'я, фізичну культуру та спорт. Тому виникає потреба пошуку нових можливостей фінансування спортивно-оздоровчої сфери.

Гасюк І.Л. зазначає, що під "принципами оптимізації державного управління розвитком фізичної культури й спорту, як відкритої, складної, структурованої, ієрархічної соціально-економічної системи, у науковій літературі розуміють закономірності, відносини, взаємозв'язки, керівні засади, на яких ґрунтуються організація та діяльність органів державної влади, спрямованих на створення оптимальної (найефективнішої) системи управління, яка має забезпечити найкращі показники якості за реальних умов функціонування галузі фізичної культури й спорту, її розвиток шляхом довготривалих, накопичувальних, необоротних, поступальних змін" [4].

Одразу можна відкинути всі шляхи, які будуть створювати додатковий борг державного бюджету, проте можливим залишається перегляд структурних співвідношень у державних видатках за різними пріоритетними напрямками, враховуючи досвід країн Організації економічного співробітництва. Адже після подолання кризових наслідків 2014—2015 років, економіка України знову зазнала впливу кризи, викликаного пандемією COVID-19, що ускладняється посиленням загрози військової агресії і потребує певного перерозподілу коштів у системі видатків держави. Таким чином, попередньо сформовані певні тенденції економічного зростання є недостатніми, економіка нашої держави залишається дуже вразливою.

Борисова О., Петрушевський Є. стверджують, що необхідно, щоб держава стала головним інвестором у сфері фізичного виховання та спорту. Реформа на рівні спортивних федерацій має забезпечити не лише автономність, а й якісне системне підвищення ролі та статусу на національному рівні як центрів керівництва відповідними видами спорту, носіїв правил, регламентів та стандартів [5].

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Проведений аналіз за період 2015—2020 роки показав, що відбувалося зменшення рівнів фінансування сфери охорони здоров'я і у співвідношенні відсотків до ВВП, і у співвідношенні відсотків до Зведеного бюджету. Проаналізовано, що фінансування сфери освіти та соціального захисту за весь досліджуваний період витісняють видатки на охорону здоров'я в розрізі структури видатків Державного бюджету України, а починаючи із 2018 року навіть видатки на економічну діяльність випереджають видатки на охорону здоров'я. Визначено, що видатки Державного бюджету на духовний та фізичний розвиток, потрапляючи до категорії пріоритетних, уступають майже всім напрямкам пріоритетних видатків, випереджаючи тільки видатки на охорону навколишнього природного середовища.

Досліджено, що за 2015—2020 роки у структурі видатків центрального уряду питома вага видатків на охорону здоров'я зменшилася (у відсотках до ВВП з 3,2% до 2,5%, а у відсотках до Державного бюджету з 11,0% до 9,6%), частка видатків на духовний та фізичний розвиток майже не змінилася, при цьому питома вага

видатків на економічну діяльність, безпеку, судову владу та оборону зросли. Визначено, що урядом України відбулося здійснення фінансового вирівнювання можливостей сфери охорони здоров'я на рівні різних громад з різними фінансовими можливостями і забезпечити громадянам гарантований необхідний рівень медичних послуг. Наголошено, про важливість перерозподілу коштів у системі видатків держави, адже попередньо сформовані певні тенденції економічного зростання є недостатніми, економіка нашої держави залишається дуже вразливою.

Література:

1. Бюджетний простір для системи охорони здоров'я в Україні. Програмний документ для підтримки діалогу щодо підготовки бюджету на 2021 рік. URL: https://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0003/463872/UKR-Budgetary-space-for-health-ukr.pdf
2. Цимбалюк С. М. Стан та перспективи розвитку спортивно-оздоровчої сфери в Україні. Вісник Хмельницького національного університету. 2020. № 4, Том 3. С. 31—36. DOI: <https://doi.org/10.36742/2410-0919-2021-1-6>
3. Стахів І. Регулювання ринку спортивно-оздоровчих послуг: монографія. Л.: Редакція "УП", 2017. 200 с.
4. Гасюк І. Л. Механізми державного управління фізичною культурою та спортом в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора наук з держ. упр.: 25.00.02. Київ, 2013. 39 с.
5. Борисова О., Петрушевський Є. Система організації та управління спортом в Україні в умовах глобалізації. Теорія і методика фізичного виховання і спорту. 2018. № 3. С. 3—7.
6. Kramarenko I. Development of Educational and social Inclusion in Conditions of Social Transformation of Ukraine. Bridges/Tiltai. 2015. Том 72. С. 83—89.
7. Kramarenko I. Social-economic and intellectual development of Ukraine: Regional and national aspect. Danish scientific journal. 2017. № 1. С. 20—28.
8. Irtysheva I., Stehnei M., Popadynets N., Bogatyrev K., Boiko Ye., Kramarenko I., Senkevich O., Hryshyna N., Kozak I., Ishchenko O. The effect of digital technology development on economic growth. International Journal of Data and Network Science. 2021. Том 5. № 1. С. 25—36.
9. Melikh O., Irtysheva I., Bogatyrev K. Organizational and economic fundamentals of development of sports tourism in the system of management of sports and health activities. Baltic Journal of Economic Studies. 2019. Vol. 5, № 5. Pp. 79—83.
10. Melikh O., Bogatyrev K., Irtysheva I. Conceptual approaches to the development of health-improving tourism. Baltic Journal of Economic Studies. 2019. Vol. 5, № 2. pp. 131—136.

References:

1. WHO (2020), "Budget space for the health care system in Ukraine. A policy document to support the dialogue on the preparation of the 2021 budget", available at: https://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0003/463872/UKR-Budgetary-space-for-health-ukr.pdf (Accessed 29 May 2022).

2. Tsymbalyuk, S.M. (2020), "Status and prospects for the development of sports and health in Ukraine", Bulletin of Khmelnytsky National University, vol 4, no. 3, pp. 31—36. DOI: <https://doi.org/10.36742/2410-0919-2021-1-6>.

3. Stakhiv, I. (2017), Reguljuvannja rynku sportyvno-ozdorovchyh poslug [Regulation of the market of sports and health services], Editorial Board of the UE, Lviv, Ukraine.

4. Gasyuk, I.L. (2013), "Mechanisms of state management of physical culture and sports in Ukraine", Abstract of doctor of sciences, Public Administration, Khmelnytsky university of management and law, Khmelnytsky, Ukraine.

5. Borisova, O. and Petrushevsky, E. (2018), "The system of organization and management of sports in Ukraine in the context of globalization", Theory and methods of physical education and sports, vol. 3, pp. 3—7.

6. Kramarenko, I. (2015), "Development of Educational and social Inclusion in Conditions of Social Transformation of Ukraine", Bridges/Tiltai, vol 72, no. 1, pp. 83—89.

7. Kramarenko, I. (2017), "Social-economic and intellectual development of Ukraine: Regional and national aspect", Danish scientific journal, vol. 1, pp. 20—28.

8. Irtysheva, I., Stehnei, M., Popadynets, N., Bogatyrev, K., Boiko, Ye., Kramarenko, I., Senkevich, O., Hryshyna, N., Kozak, I. and Ishchenko, O. (2021), "The effect of digital technology development on economic growth", International Journal of Data and Network Science, vol. 5, no. 1, pp. 25—36.

9. Melikh, O., Irtysheva, I. and Bogatyrev, K. (2019), "Organizational and economic fundamentals of development of sports tourism in the system of management of sports and health activities", Baltic Journal of Economic Studies, Vol. 5, no. 5, pp. 79—83.

10. Melikh, O., Bogatyrev, K. and Irtysheva, I. (2019), "Conceptual approaches to the development of health-improving tourism", Baltic Journal of Economic Studies, Vol. 5, no. 2, pp. 131—136.

Стаття надійшла до редакції 27.06.2022 р.

www.economy.nayka.com.ua

Електронне фахове видання

Ефективна
ЕКОНОМІКА

Виходить 12 разів на рік

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України з ЕКОНОМІЧНИХ НАУК (Категорія «Б») Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292

e-mail: economy_2008@ukr.net

тел.: (044) 223-26-28

(044) 458-10-73